

INTRODUCERE

„Am urmat deja mai multe terapii, dar simt că există ceva care a rămas neclarificat...“. „Fiul meu suferă de tulburare obsesiv compulsivă, dar deocamdată nu s-a găsit rezolvarea...“. „Mi-aș dori un psihanalist care să-mi vorbească și să fie simpatic...“. „Cred că am nevoie să efectuez un travaliu asupra propriei persoane, dar dacă treaba asta va dura zece ani, nu merită efortul!“ Primesc aproape zilnic astfel de comentarii și mărturisesc că ele îmi suscită întotdeauna interesul. Să existe, așadar, atâtea terapii interminabile, atâtea eșecuri în rezolvarea unor simptome, atâtea psihanaliziști muți și antipatici?

Toate aceste probleme mă duc cu gândul la propriul meu parcurs. Mi-am petrecut o bună parte din viață încercând să mă descurc singur cu un număr destul de mare de dificultăți și recunosc că, multă vreme, am privit cu neîncredere psihanaliza, psihanalizii și psihoterapeuții, sentiment amestecat cu o oarecare fascinație și chiar cu o pasiune moștenită din adolescență. A fost nevoie ca, la o răscruce apărută în viața mea, să mă lovesc de o enigmă personală în relațiile mele afective pentru ca, terORIZAT, să trec pragul cabinetului unui psihanalist, autor al unei cărți pe care o apreciasem totuși în prealabil. Poate că felul său de a iubi viața și oamenii, de a vorbi și despre altceva în afară de psihanaliză, și evidenta aptitudine sufletească care transpărea din scrierile lui sunt cele care mi-au dat încredere și m-au incitat să-l cunosc. Am început atunci o lungă călătorie care mi-a arătat, în fiecare dintre „momentele ei forte“, că aveam de foarte mult

timp nevoie de ajutor, de înțelegere și de un proces de transformare. Încetul cu încetul, viața mea s-a îndreptat către ceea ce putem numi bucuria de a trăi. Îmi amintesc că i-am spus unei prietene: „Nu știam că putem fi fericiți!”

Totuși, pentru terapeutul meu a fost evident că există în mine anumite lucruri care nu pot fi lămurite dacă nu înțeleg ce s-a întâmplat în familia mea când eram copil și chiar înainte de a mă naște. Fără îndoială, deschiderea manifestată de acest om e cea care m-a determinat să fac terapie cu el. Și efectul benefic al acestor investigații asupra ansamblului vieții mele a fost atât de puternic și de radical încât am dezvoltat o adevărată pasiune pentru psihogenealogie¹, sau psihanaliza transgenerațională, cum o numim acum, tehnică pe care voi încerca să v-o prezint pe parcursul acestei cărți. Când am reînceput să studiez psihologia și psihanaliza, nu am făcut-o nicidecum din dorința de a deveni psihanalist și nici măcar psiholog. Mă temeam că va trebui să am grijă vreme îndelungată de anumite persoane, așa cum un părinte știe că va fi responsabil pentru copilul lui de la nașterea acestuia și până la majorat, cel puțin. Eram mult mai preocupat de îmbunătățirea situației mele, ceea ce nu era o treabă tocmai ușoară. Intenționeam totuși să lucrez ca terapeut, dar pentru protocoale scurte, care să nu necesite o implicare pe termen lung. Cu toate acestea, persoanele care veneau la mine pentru efectuarea unui travaliu asupra arborelui lor genealogic au început să-mi ceară, rând pe rând, să fiu psihanalistul lor. Oferta, în cazul meu, fiind condiționată de cerere, am acceptat, deși cu multă teamă. Astăzi, nu regret că am făcut-o.

Cred că la fel s-a întâmplat și în ceea ce privește cartea de față, care mi-a fost solicitată pe măsură ce am înaintat în munca, în pregătirea mea și în conferințele susținute. Scrisul reprezenta pentru mine un oarecare chin, amestecat, din fericire, cu plăce-

¹ Vezi Anne Ancelin Schützenberger, *Psychogénéalogie. Guérir les blessures familiales et se retrouver soi*, ed. a 2-a, Paris, Payot, 2012. (n.a.)

rea de a scrie, deci cererea a creat din nou oferta și totodată motivul principal al lucrării de față. Am întrerupt de câteva ori manuscrisul, spunându-mi că ceea ce mă pasionează mai presus de orice este „clinica” și cercetarea întreprinsă în rândul adulților și al copiilor care veneau la mine zilnic. Totuși, ideea de a populariza, de a face cunoscută și apreciată psihanaliza transgenerațională prin intermediul unei cărți mi s-a părut cu adevărat importantă, cu condiția ca ea să se adreseze tuturor, indiferent că e vorba despre persoane „avizate” sau nu, care au sau nu cunoștințe prealabile în domeniul psihologiei.

Am vrut să arăt, de asemenea, cât de afectați pot fi clienții pe care îi primesc în cabinetul meu de psihanalist – femei, bărbați, dar și copiii, într-o manieră foarte impresionantă uneori – de aceste fenomene de „bântuire” pe care le-am descoperit și în mine și care dovedesc prezența stranie și împovărătoare a unor traume și conflicte afective ale strămoșilor în psihicul nostru. Aceste „fantomе” se manifestă în principal prin repetarea unor simptome, prin comportamente aberante, prin scheme relaționale sterile care provoacă, în unele cazuri, diferite dificultăți de viață și afecțiuni psihice destul de grave. Există destule persoane care, deși au urmat diverse terapii, adeseori mai multe în același timp sau succesive – psihiatrie, psihanaliză, dezvoltare personală, terapii comportamentale și cognitive –, majoritatea cu rezultate incontestabile, nu au reușit să-și clarifice cu adevărat ceea ce resimt drept o fatalitate. Realizăm atunci că ceea ce stăruie în noi este, de fapt, ceva ce nu ne aparține: vindecarea altcuiva prezent în noi, fără a ști măcar că e vorba despre altcineva, reprezintă o misiune aproape imposibilă! Dacă psihogenealogia a avut meritul de a aduce o clarificare fundamentală în privința importanței istoriei strămoșilor noștri în formarea noastră psihică, psihanaliza transgenerațională, la rândul ei, ne reamintește dimensiunea inconștientă pe care o împărțim cu aceștia. Prin ea încercăm să înțelegem modul în care strămoșii noștri și-au trăit

traumele și felul în care descendenții lor sunt tributari acestui „mod” în propriul lor inconștient. Ținem seama așadar atât de inconștientul familial, cât și de inconștientul individual: dacă cele două se suprapun uneori sau se intersectează, e important să nu fie totuși confundate, pentru a fi evitate impasurile terapeutice.

Voi prezenta mai întâi câteva cazuri care permit înțelegerea modului în care se poate desfășura dispozitivul psihanalitic, adică ceea ce numim „cură”, ținând cont de inconștientul familial și de cel individual. Aceste exemple dovedesc, de asemenea, că, în cazul multora dintre persoanele în cauză, nebunia, psihoza, delirul nu sunt niște aberații umane accidentale, ci că, uneori, ele își au originea și își găsesc sens mai degrabă într-o istorie familială și colectivă decât într-o trăire personală sau în vreo predispoziție. E un lucru care mi s-a părut evident în situația în care mulți dintre copiii cu grave tulburări psihice care ajungeau la mine proveneau dintr-un mediu familial suficient de sănătos. În prezența părinților care povesteau istoria lor și a strămoșilor, acești copii s-au vindecat, adeseori în doar câteva ședințe, de „aberațiile” psihice care i-ar fi transformat, la vârsta adultă, în cazuri psihiatrice grave. Ei sunt cei care mi-au demonstrat clar influența determinantă a strămoșilor asupra descendenților. Și tot ei m-au învățat că tot ceea ce nu urmează direcția de evoluție a vieții este, de fapt, „împotriva” ei.

În aceasta constă aberația fundamentală. Astfel, sexualitatea și moartea – chestiuni aflate în centrul filiației – sunt două componente ale existenței care se cer a fi verbalizate de către părinți în prezența copiilor lor. Aceștia au nevoie să cunoască bucuriile și dramele strămoșilor relatate de cei care i-au adus pe lume: altminteri, cuvintele trecute sub tăcere devin tot atâtea goluri în reprezentare pe care simptomele precoce ale copiilor vor încerca să le umple fără succes. În schimb, copilul care a beneficiat, suficient de timpuriu, de această comunicare salvatoare – îndeosebi

în privința celor două întrebări fundamentale: „de unde vin eu?” și „încotro mă duc?” – își recapătă aproape instantaneu dinamica naturală. El crește atunci îndreptându-se spre drumul lui de adult independent și liber, asemenea unui copac bine plantat, susținut și hrănit psihic și spiritual către înainte, „întru devenirea specificității sexului său²”. Or, dacă cei mici suferă din cauza acestor lacune în vorbire, situația nu poate fi decât aceeași și în cazul adulților, care, să ne reamintim, au fost și ei copii. Totuși, deși foarte benefice, rezultatele în rândul adulților nu au acest aspect spectaculos în ceea ce privește eficacitatea pe care îl găsim la copii.

În afara acestor povești de viață anonime, voi prezenta, la sfârșitul cărții, un studiu transgenerațional ce-i vizează pe Arthur Rimbaud și pe Vincent Van Gogh, la fel și o critică a teoriei freudiene referitoare la „fantomele lui Freud”. Într-adevăr, deși Freud a deschis un domeniu extrem de bogat în investigarea psihicului uman, se pare că, în același timp, el l-a și închis în direcția câtorva puncte teoretice fundamentale, ecranând căi care nu „trebuie” explorate, în mod special pe aceea privitoare la influența generațiilor anterioare asupra vieții psihice a subiectului.

Din motive conștiente și inconștiente ce țin de istoria lui pe același rând³ și de aceea a majorității discipolilor și continuatorilor lui, de însăși viața lor, o știință umană s-a transformat uneori în dogmă. Toate aceste răătăciri, provenite adeseori din imposibilitatea de a-i contesta pe „maestri”, contribuie la criticile actuale aduse psihanalizei. Deși întemeiate în multe privințe, aceste critici resping la modul extrem disciplina în ansamblul ei, neglijând ceea ce a fost esențial și salutar în concepția acesteia. Într-un fel, e ca și cum am arunca bebelușul odată cu apa în care l-am îmbă-

² Françoise Dolto, *L'Image inconsciente du corps*, Paris, Seuil, col. „Points”, 1992, p. 50. (n.a.)

³ Vezi capitolul pe care l-am consacrat acestei chestiuni. (n.a.)

iat. Psihanaliza poate fi de o eficacitate terapeutică incontestabilă, cu condiția de a manifesta deschidere și de a reconsidera profund ceea ce nu funcționează în practica și teoria ei.

Voi încerca să demonstrez validitatea psihanalizei prin intermediul poveștilor de viață care urmează. Poveștile acestor copii, femei și bărbați, sunt propria mea poveste, în sensul că n-am avut niciodată sentimentul de a mă afla „pe malul bun al râului”, adică de a fi o persoană sănătoasă care primește în cabinetul ei persoane bolnave. Am doar senzația că, în raport cu unele dintre ele, eu am înaintat ceva mai mult pe drumul fericirii. Viețile acestor persoane și terapiile pe care le-au urmat ele sunt povestite aici cu permisiunea lor. Ba chiar cu contribuția lor, unii dintre acești oameni corectându-mi textul atunci când acesta nu corespundea cu ceea ce estimau ei a fi realitatea și parcursul lor sau acelea ale copiilor lor. Într-un fel, ei sunt cei care au scris cartea de față.

Așadar, pornind de la aceste cazuri singulare de adulți și de copii, urmate de cazurile unor oameni celebri, și de la ceea ce aduc ele ca problematică, vă invit într-o călătorie în universul „fantomelor familiale”, acolo unde tot ce rămâne nespus este repetat.